

Sala Neoplastyczna. Stan początkowy
The Neoplastic Room. Initial State

Muzeum Sztuki w Łodzi
ms¹, ul. Gdańska 43, www.msl.org.pl

otwarcie / opening
31.05.2023

kuratorka / curator
Paulina Kurc-Maj

koordynacja wystawy / exhibition coordination
Monika Wesołowska

koordynacja druków towarzyszących / editorial coordination
Andżelika Bauer

redakcja stylistyczno-językowa i korekta wersji polskiej /
copy-editing and proofreading of Polish version
Agnieszka Hatowska

tłumaczenie / translation
Marcin Wawrzyńczak

redakcja stylistyczno-językowa i korekta wersji angielskiej /
copy-editing and proofreading of English version
Barry Keane

© Muzeum Sztuki, Łódź 2023

okładka / cover
Sala Neoplastyczna, 1948–1950
Neoplastic Room, 1948–1950

zdjęcia / photos
Archiwum Muzeum Sztuki w Łodzi /
the Archive of the Muzeum Sztuki, Lodz

ms

Institucja Kultury Samorządu Województwa
Łódzkiego współprowadzona przez
Ministrę Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

województwo
łódzkie

Sala Neoplastyczna to przestrzeń ekspozycyjna zaprojektowana przez Władysława Strzemińskiego dla Muzeum Sztuki w Łodzi i udostępniona publiczności w 1948 roku. Dzisiaj umieszcza się ją w szeregu najważniejszych inicjatyw artystycznych sztuki awangardowej w Polsce i na świecie. Obok Kabinett der Abstrakten – Gabinetu Abstrakcji El Lissitzkiego, otwartego w Provinzialmuseum w Hanowerze w październiku 1927 roku – jest przykładem wyjątkowego w historii muzealnictwa miejsca zaaranżowanego przez samych artystów awangardowych specjalnie do ekspozycji ich sztuki.

W momencie powstawania Sala stanowiła część Galerii Sztuki Nowoczesnej, przygotowanej przez ówczesnego dyrektora Muzeum Mariana Minicha. Trzy piętra Pałacu Maurycyego Poznańskiego prezentowały kolekcję poszeregowaną „według rozwoju artystycznych zagadnień, po linii systematyki stylistycznej”, poczynszy od średniowiecza po wiek XX.

Sama Sala Neoplastyczna mieściła się na końcu trasy zwiedzania, na drugim piętrze, w pokoju na planie prostokąta ze ściętym narożnikiem. W jej wystroju zastosowano gładkie ściany pomalowane w prostokątne płaszczyzny w kolorach neoplastycznych: czerwonym, niebieskim i żółtym, oraz tak zwanych niekolorach: szarym, czarnym i białym. Na podłodze położono brązowe linoleum, a później parkiet przykryty czarnym chodnikiem. Charakterystyczne wykończenie Sali stanowią podzielone na kwadraty świetlik i okno oraz kwadratowe lampy. Przeznaczona ona została do prezentacji tej części Międzynarodowej Kolekcji Sztuki Nowoczesnej grupy „a.r.”, która była związana z abstrakcją geometryczną kręgu grup De Stijl, Cercle et Carré oraz Abstraction-Création, a także samej grupy „a.r.”.

Model wystawy prezentującej sztukę awangardową od jej korzeni w końcu XIX wieku po abstrakcję i surrealizm, wypracowany na potrzeby odstępnej ekspozycji w 1948 roku, stał się też na wiele lat swego rodzaju wzorem dla późniejszych wystaw zbiorów w Muzeum Sztuki w Łodzi. Kształtował pokolenia odbiorców i artystów, a co jakiś czas jest wspominany przez starszych gości placówki. Choć trzon prezentujący historyczne osiągnięcia sztuki XX wieku pozostawał ten sam, ekspozycja podlegała oczywiście drobnym modyfikacjom i zmianom przez cały czas.

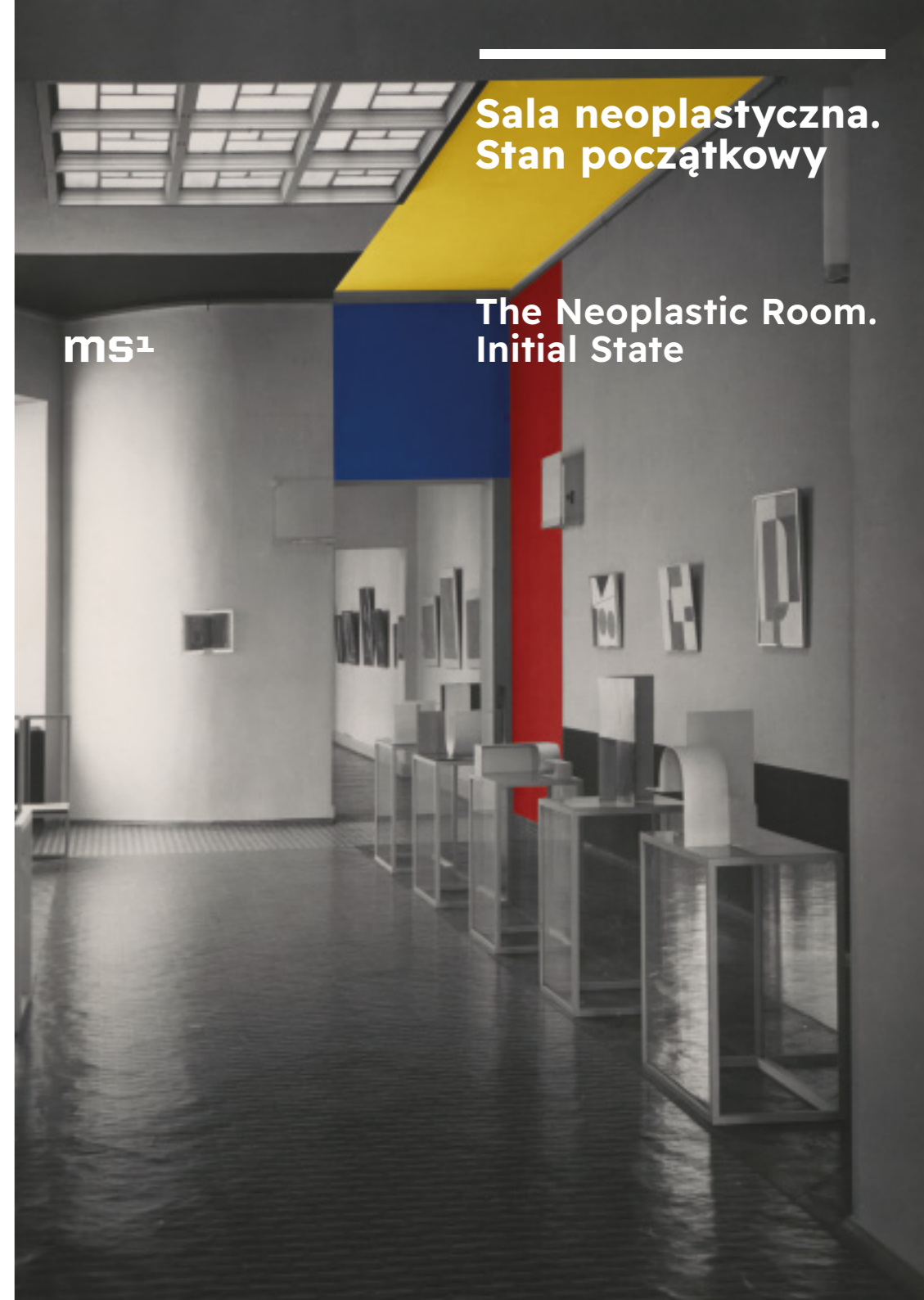
W związku z 75. rocznicą powstania Sali Neoplastycznej podejmujemy próbę odtworzenia owego historycznego układu Galerii Sztuki Nowoczesnej w sposób zbliżony do tego, jak mógł wyglądać w czasie inauguracji w 1948 roku, i w oparciu o koncepcję prezentacji zbiorów sztuki Mariana Minicha, która została opublikowana w jego artykule *O nową organizację muzeów sztuki* (1965). Była to koncepcja bliska *Teorii widzenia* (1958) Władysława Strzemińskiego i opierała się na badaniu formy dzieła sztuki.

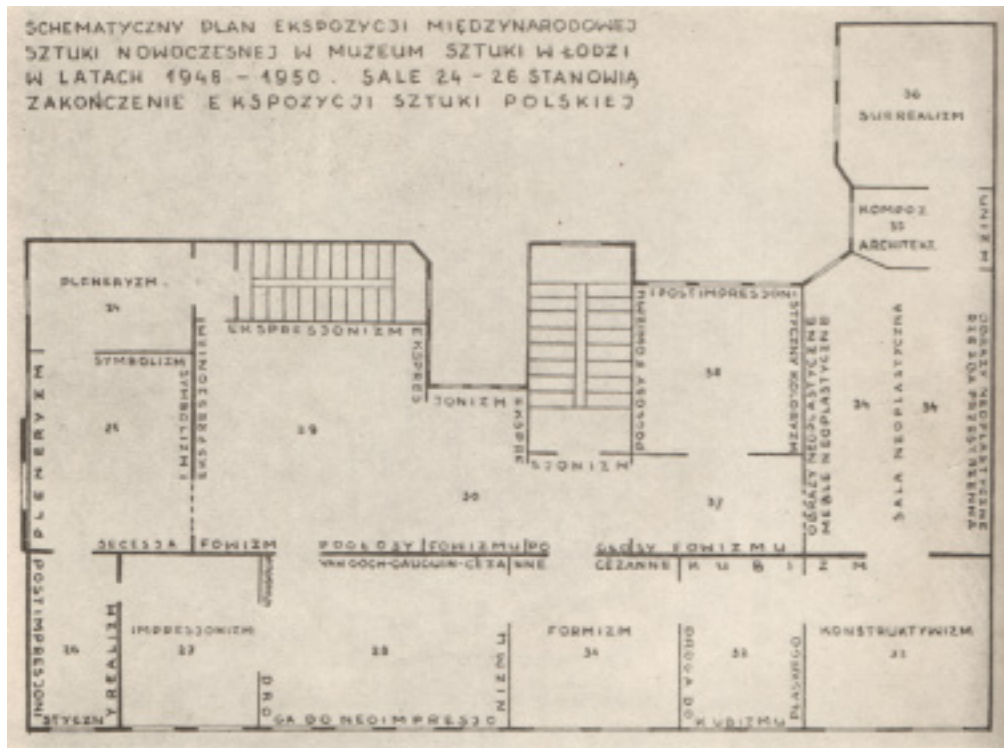
Podstawą nowej organizacji ekspozycji stała się krytyka popularnej w muzeach historyczno-chronologicznej metody wystawienniczej, która – zdaniem Minicha – poprzez pomieszczenie stylów wynikające z oglądania sztuki według artystów czy tematów mogła prowadzić do „pełnego absurdu ekspozycyjnego”, a w szczególności, w przypadku ekspozycji sztuki najnowszej, miała nie pozwalać

na „obiektywne udokumentowanie rozwoju artystycznego myślenia”. Alternatywę dla tego podejścia stanowiła według niego prezentacja sztuki opierająca się na jej formalnych właściwościach, biorąca pod uwagę „ogólne prawa rozwojowe sztuki”, czyli przemianę stylistyczną, oraz organizacja dzieł jako „optycznego materiału ekspozycyjnego pod kątem systematyczno-stylistycznym”. Minich, zgodnie z myślą szwajcarskiego historyka sztuki Heinricha Wölfflina, twierdził, że „rozwój sztuki polega na rozwoju artystycznego widzenia, historia sztuki jest zaś nauką o postępowym rozwoju form artystycznego widzenia”.

Przypomnienie modelu, który doprowadził do narodzin słynnej Sali Neoplastycznej, stawia pytanie o znaczenie „formalizmu” w kontekście prezentacji kolekcji muzealnej dzisiaj. Mamy nadzieję, że stanie się dobrym przyczynkiem do refleksji nad tym, czy i do jakiego stopnia taka koncepcja, bądź co bądź sięgająca korzeniami XIX wieku i wielokrotnie już krytykowana, się zestarzała. A także, czy taki model wystawienniczy – oparty na postrzeganiu dzieła sztuki plastycznej w oderwaniu od innych sztuk, czyli jako przedmiotu posiadającego niezbywalne właściwości budowy, które można niemal obiektywnie analizować i które mogą stanowić o jego ocenie, wartości, a nawet kwalifikacji jako dzieła – da się dzisiaj całkowicie odrzucić.

Paulina Kurc-Maj

Marian Minich

Schematyczny plan ekspozycji Międzynarodowej Sztuki Nowoczesnej w Muzeum Sztuki w Łodzi w latach 1948-1950. Sale 24-26 stanowią zakończenie ekspozycji sztuki polskiej.

W rekonstrukcji wystawy z 2023 roku ekspozycja ekspresjonizmu jest prezentowana w sali 28 ze względu na zmienioną sytuację architektoniczną przestrzeni i brak dostępności sali oznaczonej na planie dyrektora Minicha jako 29.

Marian Minich

Scheme of the exhibition of International Modern Art at the Muzeum Sztuki, Łódź in 1948-1950. Rooms 24-26 are the end of the exhibition of Polish art.

In the 2023 reconstruction of the exhibition, the Expressionism display is presented in room 28 due to the changed architectural situation of the space and the lack of availability of the room marked as 29 on Director Minich's plan.

Sala ekspresjonizmu, II piętro galerii, 1948-1950

Expressionism Room, 2nd floor of the Gallery, 1948-1950

Sala formizmu, II piętro galerii, 1948-1950

Formism Room, 2nd floor of the Gallery, 1948-1950

Bolesław Utkin

Kolorystyczny projekt małej Sali Neoplastycznej dla Muzeum Sztuki, 1960

gwasz, ołówek, tusz, karton, 78,2 x 82,6 cm

Bolesław Utkin

Color design of the small Neoplastic Room for the Muzeum Sztuki, 1960

gouache, pencil, ink, cardboard, 78.2 x 82.6 cm

Sala kubizmu, II piętro galerii, 1948-1950

Cubism Room, 2nd floor of the Gallery, 1948-1950

Bolesław Utkin

Projekt malarstwa ściennego dużej Sali Neoplastycznej (rekonstrukcja) dla Muzeum Sztuki w Łodzi, 1960

gwasz, karton, 99 x 78,3 cm

Bolesław Utkin

Design of the wall painting of the great Neoplastic Room (reconstruction) for the Muzeum Sztuki, Łódź, 1960

gouache, cardboard, 99 x 78.3 cm

Sala Neoplastyczna, 2010

Neoplastic Room, 2010

Opened to the public in 1948, the Neoplastic Room is an exhibition space designed by Władysław Strzemiński for the Muzeum Sztuki in Łódź. Today, it is counted among the most influential avant-garde art initiatives in both Poland and internationally. Often compared to El Lissitzki's Kabinett der Abstrakten (Cabinet of Abstractions), opened in the Provinzialmuseum in Hanover in October 1927, the Neoplastic Room is a unique example in the history of museology, having been conceived by avant-garde artists for the exhibition of their art.

At the time of its construction, the Neoplastic Room was part of the Modern Art Gallery, designed by the Museum's then director, Dr. Marian Minich (serving 1935-1965, with a discontinuity during the German occupation). On the three floors of the Maurycy Poznański Palace, the collection was arranged "according to the development of artistic trends, and along the line of stylistic systematics," from the Middle Ages to the 20th century.

The Neoplastic Room was located at the end of the art tour, on the top floor, in a room on a rectangular plan with a truncated corner. It was a space decorated with smooth walls painted in rectangular planes in Neoplastic colours: red, blue, and yellow, and the so-called non-colours: grey, black, and white. Brown linoleum was laid on the floor, and later the parquet was covered with a black carpet. Natural light was provided by a skylight and a window divided into squares; and complemented by the presence of square lamps. The Room itself was assigned for the

presentation of this part of the International Collection of Modern Art of the "a.r." group that included geometric abstraction from the circle of De Stijl, Cercle et Carré, and Abstraction-Création, as well as works by the "a.r." group itself.

The model of the avant-garde-art exhibition, from its 19th century roots to abstraction and surrealism, developed for its unveiling in 1948, would become an exemplar for Muzeum Sztuki's future collection shows. Indeed, it would shape generations of views and the imaginations of artists, and is still remembered by the Museum's senior guests. Although its core aim, to present the historical achievements of 20th-century art, has remained the same over the years, the exhibition itself has often been subject to minor modifications and changes.

For the 75th anniversary of the creation of the Neoplastic Room, we have attempted to reconstruct the historical layout of the Modern Art Gallery as it might have looked like during its inauguration in 1948. The basis for this was an idea of presenting the collection of art described and published by Marian Minich in his text *For a New Organization of Art Museums* (1965). It was a concept very close to Władysław Strzemiński's *Theory of Vision* (1958), wherein the general aim was to study the form of artworks.

The new organization of the exhibition was underpinned by a critique of the then-popular historico-chronological exhibition method, which, according to Marian Minich, by mixing styles resulting from the viewing of art according to artists or themes, could lead to "complete exhibitional nonsense," and which, especially in the case of exhibitions of recent art, did not allow for "objective documentation of the evolution of artistic thinking." Instead, Minich proposed an alternative approach, namely to present art based on its formal properties, taking into account the "general evolutionary laws of art," and organizing artworks as "optical exposition material from a systematic and stylistic angle." After Swiss art historian, Heinrich Wölfflin, Minich claimed that the "evolution of art consists in the development of artistic vision, and art history is the study of the progressive development of the forms of artistic vision."

Recalling the model that led to the birth of the famous Neoplastic Room raises the question of the meaning of this "formalism" in the context of presenting the museum's collection today. We hope that it will bring about reflections on whether and to what extent such a concept, dating back, after all, to the 19th century and criticized many times, has become outdated or not. The question is also whether such an exhibition model - based on perceiving visual artwork in isolation from other arts, i.e. as objects with inalienable structural properties that can be almost objectively analysed; and which may determine their judgement, value, and even qualification as artwork proper - can be completely rejected today.